

ВАСИЛЬ СИМОНЕНКО

Краще знати
про що пишеш
Статті, рецензії,
виступи, листи

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2023

СТАТТІ, РЕЦЕНЗІЇ, ВІДГУКИ, ІНТЕРВ'Ю, ВИСТУПИ

ПОЧАТОК ДОРОГИ (Назустріч Всесоюзній нараді молодих письменників)

Зараз, коли вже вгамувалися полемічні пристрасті, а читачі одержали можливість познайомитися не лише з критичними сентенціями, а й з творчістю Івана Драча, — зараз уже рідко хто сумнівається в тому, що поріг храму української поезії переступив своєрідний та багатообіцяючий таланти. Якщо музу Івана Драча не заколисає поблажливість критичних няньок і не оглушить майже базарний лемент деяких любителів бачити у всьому сенсацію, ми матимемо поета, книги якого збагачуватимуть наш мозок і розширюватимуть духовні обрії літератури та читачів. У всякому разі його перша книга «Соняшник», яка щойно вийшла у Держлітвидавві і вже зникла з полиць книжкових магазинів, дає всі підстави для таких надій.

Незважаючи на те, що І. Драча раз у раз зараховують до одної «школи» з М. Вінграновським, я особисто не бачу ніякої схожості між ними. Крім тієї, зрозуміло, що обидва вони талановиті поети. Поезія

М. Вінграновського стихійніша, емоційно енергійніша і, можливо, тому багатослівніша, ніж Драчева. Іван Драч у своїх творах досить-таки врівноважений, ріка його почуттів глибока і часто-густо могутня, але стихійними повенями загрожує дуже рідко. А в таких віршах, як «Небо моїх надій», вона закута в бетонні береги.

Ті критерії, з якими молодий поет підходить сам до себе, — високі і багато до чого зобов'язують. Вимогливістю і усвідомленням своєї відповідальності перед культурою рідного народу дихає, скажімо, його симфонія «Смерть Шевченка».

*Поет став морем. Далеч степова,
І хмарочоси, й гори — ним залиті.
Бунтують хвилі — думи і слова,
І сонце генія над ним стоїть в зеніті...*

Коли домовину з прахом українського гіганта беруть на плечі Шекспір, «буряний Бетховен», «гарячо-мудрий Пушкін» та Гойя і йдуть з нею в кругосвітній похорон, то це зовсім не від бажання автора похизуватися своєю ерудицією чи намагання створити так званий «інтелектуальний колорит». Це, по-перше, гарячий протест проти спроб принизити Кобзаря і зробити його домашнім, хатнім пророком. А по-друге, — і це не менш важливо! — поетичний і сильний протест проти хуторянства в мистецтві взагалі і в поезії зокрема. І, можливо, саме через це історичний твір звучить сьогодні так по-

сучасному і являє інтерес не тільки для шевченкознавців, а й для широкого загалу любителів поезії.

Іван Драч багато й охоче пише про мистецтво, науку, літературу. Це добре, але в цьому ж може приховуватися і загроза «зенциклопедитися». В тих віршах, які торкаються згаданих тем, Іван Драч передусім цікавий як гарячий опонент літературного снобізму і палкий проповідник гуманістичних начал мистецтва і науки.

*Атомні сльози течуть в імлі
На чистий пензель солоною правдою...
Він сам — геніальна сльоза землі
В штанях, замураних райдугою.*

Це — про Пікассо. І, по-моєму, краще про цього художника навряд чи скажеш. Принаймні досі я не чув. Про Врубеля І. Драч сказав теж вагомо і опукло:

*Він суть пізнав. Він розтинав основу,
Відкинувши ледачу простоту,
І барви дихали п'янким болиголовом,
І бризки сонця стигли на льоту.*

Звичайно, не можна звужувати ідейний виднокіл цих творів тільки отим «про Пікассо», «про Врубеля». Це і про смисл мистецтва, і про значення творчості, і проти ледачої простоти, що на протилежність простоті великій і справжній породжується лінивим розумом.

В «Етюдї поколінь», що присвячений світлій пам'яті академіка О. І. Білецького, ми бачимо І. Драча замисленим над тим, що завжди хвилювало і хвилюватиме

юність, — над сутністю скороминушого життя людського, над обов'язком індивіда перед народом і часом:

*Умирають майстри...
Сплять монархи труда. Зріє черга велика
До незайнятих тронів крізь думи густі.
Підмайстри мого віку! Я ваші ридання покликав,
Щоб на цвинтарі чолами підрости...*

Навряд чи такий заклик вихопився б з уст запеклого реформатора і ворога всяких традицій, хоч саме це інкримінують Іванові Драчу деякі суворі судді. Коли людина іде «підростати чолом» до великих людей, до вірних синів і слуг народу, підозрівати її в тому, що вона хоче зруйнувати зроблене ними, просто комічно. Коли поет жадібно п'є з келиха знання, коли він до шаленства любить культуру рідного народу і закохано милується її здобутками, то який же він в біса «новатор» в тому фальшивому значенні слова, яким наповнили його зараз.

Новаторство, коли воно справжнє, ніколи не було і не буде руйнівною силою. Воно — глибоко природне і закономірне, як естафета поколінь. На досвіді митців минулого виростають праці попередників. Так не тільки в мистецтві. У фізиці Ейнштейн і Курчатов не вчинили ніякої диверсії проти Архімеда, хоч і не стали в двадцятому столітті відкривати закон Архімеда.

В сучасній українській поезії є Тичина, Рильський, Плужник, Малишко, Сосюра. Впевнено штурмують її вершини Ліна Костенко і Дмитро Павличко, а за ними

цілий батальйон молодих та завзятих. В першій шерензі цих «атакуючих» ідей Іван Драч.

Боятися цієї «навали» смішно, бо в літературі немає крісел, штати в ній не затверджуються, і ніхто не посяде в ній чужого місця. А те, що молоді поети «не такі», як інші, — то це ж якраз і добре!

Приємними несподіванками були для мене в книзі І. Драча «Балада про випрані штани», «Балада про дівочі перса», «Солов'їний етюд», які спростували уявлення про одноплановість його поетичної палітри. Глибока людська драма постає у прекрасному вірші «Дві сестри» — розповіді про двоє обікрадених життів.

*Стань!
Подумай!
Скільки доль забутих
Навіть не спиналося на ноги.
Непомічена прийшла людина,
Непоміченою тихо вмерла.
Стань! Тяжка провина безневинна
Крила над тобою розпростерла.*

Ці слова, повні болю і муки, може підказати лише чиста громадянська совість, глибоке усвідомлення своєї відповідальності за все, що діється на нашій землі, і, зрозуміло, такі слова нашіптє ще й любов до людей.

У книзі Івана Драча «Соняшник» надібалося кілька слабких віршів, але — всупереч прогнозам критиків — жодного безнадійно туманного чи просто незрозумілого.

Ще хотілося сказати тут кілька слів не про самого поета, а про тих, що мітингують навколо його імені і нікого, крім нього, не визнають. Те, що Іван Драч хороший поет, безсумнівно, як і те, що до нього теж були поети, які сяк-так писали геніальні вірші. Той, хто «не визнає» їх, може поспівчувати самому собі. Не тільки тому, що він обкрадає себе, а й тому, що його «пристрасна любов» до Драча не викличе взаємності. Глибокомисляча людина, яка любить поезію і мистецтво, а не лише свої вірші, ніколи не дозволить крикунам поставити себе в смішне становище божка. Не дозволить цього й Іван Драч — поет, в якого є важливіша робота, ніж ворожба над тим, яке місце відведеться йому в поезії.

В. СИМОНЕНКО

Газ. «Молодь Черкащини»,

№ 143, 30 листопада 1962 р., арк. 2—4.

ЧИМ НЕ ЗАДОВОЛЬНИВ ФІЛЬМ

Протягом двох-трьох років на Україні, вірніше, на сторінках літературно-мистецької української преси, велося чимало розмов про естафету поколінь, про обов'язки дітей перед батьками і т. д. Були й відверті спроби звинуватити сучасну молодь в тому, що вона нібито не виправдує сподіванок старших, ба навіть охолола до громадського життя. Але поки точилися

ці дискусії, юність робила свою справу — піднімала цілину, перегороджувала греблями ріки, будувала шахти і домни. Діти приймали естафету революції від батьків. Сини вивчали досвід батьків і прагнули піти далі. Так, саме піти далі, бо обов'язок молодих перед старшими якраз і полягає в тому, щоб продовжувати їх справу.

Звичайно, крім громадянських, є ще й морально-побутові обов'язки. Про них, зокрема, дуже добре нагадує талановитий роман Бориса Антоненка-Давидовича «За ширмою», опублікований наприкінці позаминулого року. Про це ж хотіли сказати і ялтинські кіномитці у своєму фільмі «Десять синів». Батька гнітить тяжке горе — син, по суті, зрікся його і не знаходить часу навіть для коротенької листівки. Горе старого чоловіка хочуть розрадити добрі і щирі люди, що живуть поруч з ним. Одні знаходять просто тепле слово, інші пропонують нову квартиру, а інші співчутливо змахують непрохану сльозу. У всьому цьому, зрозуміло, є чимала доза правдивості і правдоподібності, бо люди наші таки справді чулі та сердечні.

Глибоке особисте горе в людини може бути й тоді, коли вона не знає матеріальних нестатків, коли вона користується заслуженою любов'ю і пошаною друзів та односельців. І дуже добре, що ялтинські кіномитці не збилися на фальшиво-плакатний штамп: син зрікся, але старого оточила увагою місцева профспілкова організація, над ним «взяли шефство» піонери місцевої

школи, і він щасливо доживає свій вік в оточенні чужих онуків. Можливо, саме в тому, що ялтинці прагнули відійти і відійшли від цієї докучливої схеми, якраз і є найсильніша риса їхнього фільму. Очевидно, цим же він привертає увагу чималого контингенту глядачів. Але є в фільмі й дуже суттєві промахи, котрі не дозволяють йому стати помітним явищем у нашому кіномистецтві. Про них трохи далі.

Можливо, я трохи суб'єктивний, але мені здається, що картина тримається ось на чому: на увазі до людини, на щирому співчутті людському горю. Іноді навіть здається, що автори фільму тільки того й прагнули, щоб викликати співчуття глядача, часом і «викачати» з нього сльозу. Прийом цей не заборонений, але він не з найкращих.

У великого мистецтва є одна вічна заповідь: любов — рідна і рівна сестра ненависті. Це елементарно — щоб любити життя, треба ненавидіти смерть; щоб любити людей, треба ненавидіти міщанських тварюк. І лише тоді, коли підтекстом любові є ненависть, тоді ця любов — велика, прекрасна і справжня. Любов без ненависті — все одно, що людина без статі.

Не буду казати, що ялтинські кіномитці не знали цієї абеткової істини, але беруся сказати, що вони в своєму фільмі дуже часто забували її. Тому фільм у кінцевому своєму звучанні вийшов благально-сентиментальним. Немає ніякої фальші в тому, що батько вірить синові до кінця, він і повинен вірити, інакше не був би батьком.

Але невже художник може сподіватися, що йому вдасться розчулити обивателя, апелюючи до його совісті?! Це дуже і дуже наївно. Тут потрібні не благання, а щось інше.

Другою не менш серйозною вадою фільму «Десь є син» видається мені те, що герої фільму або мають дуже невиразні біографії, або взагалі їх не мають. Короткі екскурси в минуле не можуть заповнити цієї прогалини, бо в художньому творі потрібна біографія характерів, а не витяги з протоколу життя. Про невдячного сина глядач знає тільки те, що його звати Віктором, що він уміє непогано бренькати на гітарі, та й годі. Чому, де і коли він втратив елементарну порядність — про це навіть здогадуватися не можна. Хоч Віктор і не з'являється в фільмі, але характер його повинен там бути. Його, на жаль, немає, і це не на користь твору.

Ще менше, ніж про таємничого Віктора, ми знаємо і про багатьох інших персонажів, хоч вони й мелькають на екрані. І забута ним кохана, і поранений моряк — лише силуети, бо характери їхні не мають біографій. Тут навмисне нічого не сказано ні про гру акторів, ні про окремі вдачі режисера та оператора, котрий полюбляє ефектні зйомки, хоч вони й не завжди вдалі. Хотілося зосередити увагу на головному, на тому, чому фільм «Десь є син» не став значущим твором, хоч його й робили здібні люди. Ми часто суворо судимо режисера і акторів, забуваючи, що принаймні половину вини

треба покладати на літературну першооснову фільму, а відтак на сценариста.

Певна річ, дехто з тих глядачів, що особливо близько до серця сприйняли цей фільм, може закинути мені, що, мовляв, я підійшов до фільму з надто суворою міркою і багато зажадав від його авторів. Але справжнє мистецтво завжди вимагає багато, і нам теж треба прагнути міряти великою художницькою міркою, а не обмежуватися дилетантськими вигуками на зразок: «Цей фільм дуже потрібний!» Найбільше нам потрібні талановиті кінотвори, які б відбивали багатство душі та інтелекту радянської людини.

В. СИМОНЕНКО

Газ. «Черкаська правда»,

№ 19, 23 січня 1963 р., арк. 3

ПОМИЛОК КРАЩЕ НЕ РОБИТИ

Коли вони принесли заяву в ЗАГС, їй було 17, а йому 18 років. Вони так гаряче кохалися, що докази і перестороги батьків не справляли на них ніякого враження.

— Ми вже дорослі, і не втручайтеся в наше особисте життя!

— Я кохаю її навіки, — присягався Віктор Маріїній мамі.

— Я не можу жити без Віктора, — атакувала її з другого боку закохана до нестями донька.

Батьки були не з тих похмурих і свавільних тиранів, що розбивають юні серця. Вони вирішили не заважати молодятam — хай, мовляв, будують міцну, здорову, щасливу сім'ю.

Коли вже був визначений день весілля, наречені вирішили сходити на танці. В суєті танцзалу Марії раптом засяяли дві зірки. Ці зірки виявилися очима і належали вони... Анатолію Н. Вона забула, що «не може жити без Віктора», і закохалася в Анатолія. Закохалася міцно і назавжди. Глибока любов до Віктора перетворилася в ненависть, бо він переступив їй дорогу до щастя. Вона готувалася стати матір'ю його дитини, отже, Анатолій так і залишався мрією.

Переді мною лежить Маріїн лист на десяти аркушах в клітинку. Зараз їй 19 років. Вона живе з Віктором, але кохає іншого. Віктор теж кохає іншу. Єдине, що тримає їхню сім'ю, — це маленька Світлана, якій незабаром буде два роки. Важко не тільки виправдати, але й зрозуміти легковажність Марії та Віктора. Чи думали вони, йдучи до ЗАГСу, що це — назавжди? Чи знали вони і чи розуміли, що одружуються не для того, щоб мати постійного партнера для танців і кіно? Чи ворухнулася в них хоч одна думка про те, що, переступаючи поріг спільної квартири, обоє вони взяли на себе великі і, чесно кажучи, нелегкі обов'язки перед суспільством, перед майбутніми дітьми, одне перед одним і, зрештою, кожне перед собою?

Навряд. Я чомусь певен, що шлюб ввижався їм за-тишним куточком, де вони тільки й робитимуть, що воркуватимуть, ніби голуб та голубка. Не згубити своє почуття в хащах побутових дріб'язків, пронести його через усе життя світлим і незаплямованим — це не так вже й легко, як здається багатьом нашим письменникам і кіномитцям, а разом з ними і тим, хто вірить у со-лоденькі і нікчемні побрехеньки про кохання. На мою думку, бездумні твори, особливо фільми про любов — це злочин проти юності, бо вони відучують думати і привчають легковажити коханням.

Я не схильний судити суворо ні Марію, ні Віктора. Їх просто жаль. Обоє вони стали жертвою власної легковажності, і життя вже суворо покарало їх. Невідомо, чи розлучаться вони чи ні. Якщо розлучаться, то в ма-ленької Світлани буде зовсім не те дитинство, якого вона варта. Якщо ні, то Світлані теж не солодко дове-деться. Чутливу дитячу душу ранимуть нескінченні сварки, нескінченна напруженість в сім'ї. Нарешті, яке це горе — збагнути, що двоє найдорожчих у світі лю-дей ненавидять одне одного! А рано чи пізно дитина це збагне.

Часом деякі доморощені моралісти закликають в ім'я дітей будь-якою ціною берегти сім'ю. Жертву-вати власним щастям задля щастя дітей — це звучить красиво й ефектно. Але в той же час, що може бути аморальнішим, ніж «мирне співіснування» двох зовсім чужих людей, ніж сім'я, побудована на лицемірстві? Це

жахливо і огидно — ціле життя для стороннього ока розігрувати щасливу пару, жити в одній квартирі з ненависною людиною і думати про іншу.

Життя — це не учнівський зшиток, помилки в ньому виправляються болісно і важко. Краще, звичайно, їх не робити. Краще, коли людина хоч трішечки дивиться вперед і думає про майбутнє, а не безвільно пливе за течією.

Тому хочеться відповісти Тані Орловій з Чигирина: дорога людино! Це дуже добре, що ви розібралися в своїх почуттях до того, як зважитися на серйозний крок. Звичайно, зараз вам нелегко. Але хіба легше було б, якби ви зрозуміли, що за людина Толя після того, як стали його дружиною? Ваше життя тільки починається. Можливо, попереду вас чекає велике, справжнє, світле кохання, яке приносить людині щастя, а не біль.

Звичайно, прикро, що деякі товариші по роботі про ваше горе шепчуться по різних закутках. Можна сказати, що такі шептуни не варті доброго слова. Зважати на їхні плітки не варто.

Те ж саме можна сказати і нашій юній адресатці з Золотоноші, що підписала свого листа ініціалами П.І.Н. Можливо, драма Марії та Віктора змусить замислитися і когось іншого.

Очевидно, той, хто сподівався знайти якісь «рецепти» в цій невеличкій статті, розчарується. Але ж немає ніяких раз і назавжди встановлених еталонів. Життя таке розмаїте, таке багате, характери в людей настільки

різні, що було б просто смішно прописувати якісь певні «ліки від сердечних недугів». Кожна людина — господар своєї долі і свого серця. Кожна людина повинна берегти своє кохання, як святиню. Кохання робить людей прекрасними і щасливими, якщо вони не розтринькують його на дрібниці.

В. СИМОНЕНКО

Газ. «Молодь Черкащини»,

№ 18, 10 лютого 1963, арк. 2.

СПІЛЬНИКИ ЗЛОЧИНУ

Тим, хто знав життєрадісного, сповненого сил і енергії, студента Вітю Лонгінова, звістка про його загибель здалася дикою нісенітницею. Не вкладалося в голову, що його вже нема. Лише кілька годин тому він ще говорив, сміявся, мріяв, жартував і раптом про нього вже треба говорити «був». Людина ще не ступила на поріг зрілості, ще не зробила сотої долі того, що могла зробити, і вже її немає. Це справді жорстоко і дико, і страшна не сама смерть, а безглуздість її...

Того вечора Вітя разом з своїм братом Сергієм прийшов на станцію. З ними був Сергійів друг і однокурсник Петро Букович. Супутником хлопців був ще й добрий настрій — адже брати не бачилися два роки і мали про що поговорити, чим поділитися. Два дні збігли швид-

ко і непомітно. Тепер Віктор збирався провідати матір, а Сергій їхав у гості в Білорусію до рідні Буковина.

Хлопці поставили чемодани на пероні.

— Побудьте тут, а я візьму квитки, — мовив Віктор.

Він зайшов у тісне станційне приміщення і попрямував до гурту людей, що збилися біля каси.

— Скажіть, будь ласка, хто останній?

Віктора зміряло кілька байдужих поглядів, але відповіді хлопець не дочекався. Він запитав знову. Знову мовчання. Віктор запитав утретє — запитав чемно, хоч в голосі його, можливо, і ворухнулося цілком зрозуміле роздратування.

— Ти бачиш який культурний! — раптом бевкнув гевал, що стояв попереду і брутально вилаявся. — А в морду не хочеш?

Кілька чоловік вхопили Віктора, задихали на нього самогонним перегаром і потягли на перон.

— Бий стилиягу! — репетував Крижанівський.

Ціла зграя п'яниць озвіріло накинулася на ні в чому не винну людину. Били тільки за те, що хлопець чемно звернувся до них. Але хто міг думати, що перед ним не люди і що ввічливість може розбудити в них тваринну лють?

На допомогу Віктору кинулися Сергій і Петро, але табун хуліганів оточив і відтиснув їх. Трьох студентів били більше десятка хуліганів. Били на очах байдужих працівників станції, били під поглядами десятків пасажирів — прямо на пероні.

ЗМІСТ

СТАТТІ, РЕЦЕНЗІЇ, ВІДГУКИ, ІНТЕРВ'Ю, ВИСТУПИ	3
Початок дороги	3
Чим не задовольнив фільм	8
Помилка краще не робити	12
Спільники злочину.	16
Народ — найвищий суддя	22
До знань невторовані стежки	30
Декорації і живі дерева	32
Нота у величній симфонії.	39
Бенкет небіжчиків	41
Краса без красивостей	49
Радіоінтерв'ю після виходу збірки «Тиша і грім»	53
Відповідь на «Анкету одного запитання»... . . .	54
Про поезію Миколи Вінграновського	57
Поєдинок з райкомом	59
Байдужість — це великий гріх.	60
Берегти рідну природу.	60
Думки про майбутнє народу	61
Не гріє сонце на чужині	62
Батогом по воді	63
Знайдено потрібну тему.	63
Читабельність — поняття відносне.	64
Ланки себе віджили?	65

Голоблею по фотооб'єктиву	65
Чиї розкриваються душі?	66
Дещо про досвід	67
Кожному селу — комсомольську будову.	68
Чого нам прибіднюватися?	68
Про поезію і млинці	69
Про користь від наших летучок	69
Людину возвеличує праця	70
Відбиваюсь, як можу....	71
Резерви журналістики.	71
Зробимо висновки	72
Люби і знай свій рідний край	73
Наш тато танцюють погано, зате довго.	73
Інтелігенти — велика сила на селі.	74
Про естетичне виховання.	74
Живильний струмінь	75
Краще знати про що пишеш	75
На захист богданової гори	76
ЛИСТИ	78
[Чернетка листа до редактора].	78
До Іллі Бердника	79
До Л. П. Півторадні	81
До Андрія Махині	104
До Анатолія [Косматенка]	106
До Василя Діденка	107
До Миколи Сомы	108
До Анатолія Перепадi	112
До Мирослава Мицика	123

До Надії Романюк	124
До Євгена Дударя.	127
До Івана Світличного	136
До Миколи Негоди.	145
До Бориса Антоненка-Давидовича	147
До Григорія Кочура	148
До Петра Ротача	152
До Олексія Щербаня	153
В президію правління Спілки письменників України	161
АВТОБІОГРАФІЇ	162
1952 р. [1]	162
1952 р. [2]	163
9 лютого 1957 р.	164
26 серпня 1959 р.	164
15 липня 1960 р.	166
СТОРІНКИ ЩОДЕННИКА	168
[Початок студентства, запис № 1]	168
[Початок студентства, запис № 2]	170
[Початок студентства, запис № 3]	172
[Початок студентства, запис № 4]	173
[Початок студентства, запис № 5]	173
[Початок студентства, запис № 6]	174
[Початок студентства, запис № 7]	174
[Запис 1956 року].	175
ОКРАЙЦІ ДУМОК	176